

కొండ బగువన లోయలో

(17:14-27)

17వ అధ్యాయం ప్రారంభమగుచున్న సమయంలో, సన్నివేశము అవ్వెన కొండ మీది నుండి క్రింద నున్న లోయ లోనికి మారుచున్నది. కొండ మీదికి అహ్వానింపబడనందు వలన కొండ దిగువనే నిలిచియుండిన ఆ శిష్యులు దయ్యము పట్టి పీడింపబడుచుండిన పిల్లవానిలో నుండి ఆ దయ్యమును వెళ్లగొట్టలేకపోయారు (17:14-21). స్పష్టముగా, వారు విఫలలయ్యారు ఏలయనగా వారు దేవుని శక్తి యందు విశ్వసించుటకు బదులుగా వారి సొంత శక్తియందు విశ్వసించారు. వారిలో ఉండిన అల్పవిశ్వాసము ఆ నాటి ఆ తరమునకు ప్రతినిధియై యుండినది, గనుక నెలకొన్న పరిస్థితినిబట్టి యేసు వారిని మందలించాల్సి వచ్చినది. దీనికి తారతమ్యముగా, యేసు ఆ పిల్లవానిని తక్షణమే స్వస్థపరిచాడు.

జనసముహము యెదుట సంభవించిన ఈ సన్నివేశము తరువాత, యేసు ఇంకను గలిలయలోనే ఉన్నప్పుడు, ఆసన్నమగుచుండిన ఆయన మరణము గూర్చి ఆయన తన శిష్యులకు ముందుగానే తెలియజెప్పాడు (17:22, 23). తన శిష్యులు భవిష్యత్తులో ఎదుర్కొనవలసిన పరిస్థితుల కొరకు వారిని సిద్ధము చేయుటకు ఇదే సముచితమైన సమయము మరియు స్థలము అని ఎంచాడు.

ఈ అధ్యాయం ముగింపులో, అప్పటికి వారు కపెర్నహూములో ఉన్నారు ఆయన ప్రభుత్వానికి పన్ను చెల్లించుట గూర్చి ప్రస్తావించాడు (17:24-27). దేవుడు, గతములో వలెనే, ఇప్పుడు కూడా యేసు మరియు ఆయన శిష్యుల అవసరములను సమయానుసారంగా సమకూర్చుచున్నట్లు చిత్రీకరింపబడి యున్నాడు.

దయ్యము పట్టిన కుమారుని స్వస్థపరుచుట (17:14-21)

యేసు దయ్యముపట్టిన పిల్లవానిని స్వస్థపరుచుట (17:14-18)

¹⁴వారు జనసముహమునొద్దకు వచ్చినప్పుడు ఒకడు ఆయనయొద్దకు వచ్చి ఆయనయెదుట మోకాళ్ళూని ¹⁵-ప్రభువా, నా కుమారుని కరుణింపుము; వాడు చాంద్రరోగియై మిక్కిలి బాధపడుచున్నాడు; ఏలాగనగా అగ్నిలోను నీళ్లలోను తరుచుగా పడుచున్నాడు; ¹⁶నీ శిష్యులయొద్దకు వానిని తీసికొని వచ్చితిని గాని వారు వానిని స్వస్థపరచలేకపోయిరని చెప్పెను. ¹⁷అందుకు యేసు-విశ్వాసములేని మూర్ఖతరమువారలారా, మీతో నేనెంతకాలము ఉండును? ఎంతవరకు మిమ్మును సహింతును? వానిని నాయొద్దకు తీసుకొనిరండని చెప్పెను. ¹⁸అంతట యేసు ఆ దయ్యమును గద్దింపగా అది వానిని వదిలి పోయెను; ఆ గడియనుండి ఆ చిన్నవాడు స్వస్థత నొందెను.

మహిమతో నింపబడిన కొండ శిఖరము నుండి సన్నివేశము ఇప్పుడు నిరాశా నిస్పృహతో కూడిన లోయగా మారుచున్నది. పాఠకుడు ఈ సన్నివేశమును యింకా ఎక్కువ సంపూర్ణముగా తన కళ్ల ముందు జరుగుచున్నట్లు చిత్రీకరించుకొనుటకు అతనికి తోడ్పడగల కొన్ని అదనపు వివరములను మార్కు వ్రాసిన సువార్త సమకూర్చుచున్నది. యేసు మరియు ఆయనతో కూడ నుండిన ఆ ముగ్గురు శిష్యులు కొండ మీది నుండి దిగి వచ్చినప్పుడు, వారు అస్తవ్యస్తమై యుండిన జనసమూహమును ఎదుర్కొన్నారు. కొండ దిగువన విడిచిపెట్టబడిన తొమ్మిందుగురు శిష్యులు అచ్చటి అలజడి మధ్య చిక్కుకొనిపోయారు (మార్కు 9:14-16). మనస్సు చెదిరిపోయిన తండ్రి, దయ్యము పట్టి పీడింపబడుచుండిన తన కుమారుణ్ణి యేసు స్వస్థపర్చునను ఆశతో, వానిని ఆయన యొద్దకు తీసుకొని వచ్చుటకు ప్రయత్నించాడు. అప్పటికే యేసు అచ్చట లేకుండెను గనుక అచ్చోటనే ఉండిన యేసు శిష్యులు తన కుమారుని స్వస్థపర్చవలెనని వారిని విన్నవించుకొన్నాడు. శిష్యులు అదివరకు సాధించిన సఫలీకృతమైన స్వస్థతల గూర్చి ఈ తండ్రి వినియుండును (మార్కు 6:13). అంతకు పూర్వపు ఫలితములేవైనా, వాటితో నిమిత్తము లేకుండా, ఈ సారి అపొస్తలులు విపరీతముగా విఫలలయ్యారు.

తొమ్మిందుగురు అపొస్తలులు జనసమూహము చేత చుట్టుముట్టబడి యుండిరి, శాస్త్రులు వారితో తర్కించుచుండిరి (మార్కు 9:14). శిష్యులు దయ్యమును వెళ్లగొట్టలేకపోయినందుకు వారందరు అపొస్తలులను నిస్సందేహముగా చీవాట్లుపెట్టియుండురు. యేసు వారనుకొనని విధముగా ఆ స్థలానికి అకస్మాత్తుగా వచ్చుట గమనించిన జనసమూహములు విస్మయమొందారు. గనుక వారందరు పరుగెత్తుకొని వెళ్లి ఆయనను చుట్టుముట్టారు (మార్కు 9:15). జనసమూహములు ఎందుకు అంతగా విస్మయమొందారు? మోషే, సీనాయి పర్వతము మీది నుండి క్రిందికి దిగివచ్చినప్పుడు అతని ముఖము ప్రకాశించిన విధముగానే (నిర్గమకాండము 34:29-35), యేసు కొండ మీద అద్భుత రీతిగా అనుభవించిన మహిమ యింకను ఆయనపై నిలిచియుండినదా? ఈ విషయము చర్చనీయాంశమైనదై యుండగా, యేసు కొండ మీది నుండి దిగివచ్చుటకును, అంతకు పూర్వము మోషే సీనాయి మీది నుండి దిగి వచ్చుటకును మధ్య ఒక సమానాంతరమున్నది. ధర్మశాస్త్రము నిచ్చినవాడు ఆ పర్వతము మీది నుండి. అతడు దేవుని మహిమ యొక్క తేజస్సులోనికి ప్రవేశించిన స్థలము నుండి, కొండ క్రింద అస్తవ్యస్తముగా నుండిన పరిస్థితి లోనికి దిగివచ్చాడు. తొమ్మిందుగురు శిష్యులు వలనే, ఇశ్రాయేలు ప్రజలను సమాశించవలసిన బాధ్యతను మోషే అప్పగించినవారు (అహరోను మరియు హూరు) వారి విశ్వాసము విషయములో తొట్టిల్లారు (నిర్గమకాండము 24:12-18; 32:1-35).

వచనములు 14, 15. యేసు తన శిష్యుల యొద్దకు రాగానే, వారు తన శిష్యులతో చర్చించుచుండిన అంశమేమిటో యని ఆయన శాస్త్రులను అడిగాడు (మార్కు 9:16). ఇదే సమయంలో, దయ్యము పట్టి పీడింపబడుచుండిన పిల్లవాని తండ్రి యేసు దగ్గరకు వచ్చి ఆయన యెదుట మోకాళ్లూని, ఆయన తన కుమారుణ్ణి కనికరింపవలెనని ఆయనను వేడుకొన్నాడు వాస్తవమునకు యేసు శాస్త్రుల నడిగిన ప్రశ్నకు ప్రతిస్పందనగా ఈ తండ్రి జనసమూహములో నుండి బిగ్గరగా కేకవేసాడు (మార్కు 9:17; లూకా 9:38). “ఏమైనను నీవలననైతే మామీద కనికరపడి మాకు సహాయము చేయమని!” అతడు యేసును

యాచించాడు (మార్కు 9:22).

ఆ తండ్రి తన కుమారుని పరిస్థితిని యేసుకు వివరించాడు వాడు చాంద్రోగియై మిక్కిలి బాధపడుచున్నాడు; ఏలయనగా అగ్నిలోను నీళ్లలోను తరచుగా పడుచున్నాడు. “చాంద్ర రోగి” అని అర్థమిచ్చుచున్న గ్రీకు పదము (*selēniazomai*) “చంద్రుడు” అని అర్థమిచ్చు గ్రీకు పదముతో (*selēnē*) సంబంధముగలదై యున్నది.¹ మానసిక మరియు శారీరక రుగ్మతలు కొన్ని కళల (దశల) వలన కలుగుచుండినవను నమ్మకము కొన్ని ప్రాచీన సంస్కృతులలో నెలకొని యుండినది. ఈ పిల్లవాడు చెవిటి మరియు మూగవాడై యుండుట మాత్రమేగాక, మూర్ఖరోగముతో కూడ బాధపడినట్లు తెలియుచున్నది (మార్కు 9:17, 18, 25; లూకా 9:39, 42) మూర్ఖరోగము మూలము వలన వాని కాళ్లుచేతులు అగ్నిలోను నీళ్లలోను పడుచుండెను (మార్కు 9:18, 22). ఈ పరిస్థితి మూలమున ఆ బాలుడు ఇతర పిల్లలందరివలెనే సాధారణ జీవితము జీవించుట దుస్సాధ్యమయ్యింది. ఈ పిల్లవాని ప్రస్తుత పరిస్థితికి స్వాభావిక కారణములుండినవి చెప్పుకొనబడినప్పటికిని, వానిని బాల్యము నుండియే దయ్యము పట్టి పీడించుచుండినదని వాక్యము స్పష్టముగా తెలుపుచున్నది (మార్కు 9:21, 25).

వచనము 16. సహజంగానే, తన కుమారున్ని పట్టి పీడించుచుండిన దయ్యమును వెళ్లగొట్టుటలో యేసు శిష్యులు అసమర్థులైనందుకు వాని తండ్రి అత్యంత నిరాశ చెందియుండును. అతడు శిష్యులను నీ శిష్యులు అని సంబోధించుచున్నాడు, అనగా వారికి కూడ దయ్యములను వెళ్లగొట్టు ధైర్యముతో కూడిన సామర్థ్యమున్నదని సాధికారంతో చెప్పుకొనుచుండిన ఇతర యూదా మత బోధకులను వెంబడించుచుండిన శిష్యుల నుండి యేసును వెంబడించుచుండిన శిష్యులను విలక్షణముగా పరిగణించుచున్నాడు (12:27పై గల వ్యాఖ్యనము చూడు). వాని తండ్రి ఎందుకంత తీవ్రముగా కంగారు పడుచుండెనో, పిల్లవాని తీవ్రపరిస్థితినిబట్టి సులభంగా అర్థము చేసికొనవచ్చును.

నిస్సందేహముగా, పిల్లవాని తండ్రి యేసు గూర్చి అదివరకే తెలిసికొనిన దాని ఆధారంగా, యేసు తన కుమారున్ని స్వస్థపర్చుననియు, ఎట్టకేలకు తత్ఫలితంగా తన కుటుంబము మామూలు జీవితమును జీవించవచ్చుననియు గొప్ప ఆశతో ఆయన యొద్దకు వచ్చాడు. అయితే, దయ్యమును వెళ్లగొట్టుటలో శిష్యులు విఫలమైనందు వలన, ఒక వేళ యేసు సహితము అతనికి సహాయము చేయలేకపోవునేమో అని భయపడుచుండెను. మార్కు సువార్తలో వ్రాయబడియున్నట్లుగా పిల్లవాని తండ్రికిని యేసుకును మధ్య జరిగిన సంభాషణను గమనించినట్లుయితే, తండ్రి అనుకొనుచుండిన పరిస్థితి నిజమే కాబోలు అని అనిపించును. “ఏమైనను నీవలనైతే, మా మీద కనికరపడి మాకు సహాయము చేయుము!” అంటూ తండ్రి యేసును బ్రతిమలాడుచున్నాడు. అందుకు యేసు, “[నమ్ముట] నీవలననైతే, నమ్మువానికి సమస్తమును సాధ్యమే” అని సమాధానమిచ్చాడు (మార్కు 9:23). “వెంటనే ఆ చిన్నవాని తండ్రి, ‘నాకు అపనమ్మకముండకుండ సహాయము చేయమని’ బిగ్గరగా చెప్పెను” (మార్కు 9:24).

వచనము 17. ఈ సందర్భములో యేసు ప్రయోగించుచున్న తీవ్రమైన భాష నిస్సందేహముగా శిష్యులను మాత్రమే కాదు, కానీ అచ్చట చేరియుండిన వారందరిని ఉద్దేశించి వాడబడినదై యున్నది. యేసు తన ఆత్మలో కలుగుచుండిన వేదననుబట్టి,

“విశ్వాసములేని మూర్ఖతరమువారలారా, మీతో నేనెంత కాలము ఉండును? ఎంత వరకు మిమ్మును సహించును? వానిని నా యొద్దకు తీసుకొని రండని” బిగ్గరగా పలికాడు. వారిలో కొరతగా నుండిన విశ్వాసము మరియు అధ్యాత్మికతా పరిస్థితి యేసుకు భరించురాని గొప్ప భారమయ్యింది. “విశ్వాసములేని మూర్ఖతరమువారలారా” అను పదజాలము, తిరుగుబాటుతనమును ప్రదర్శించుచుండిన ఇశ్రాయేలీయులను వర్ణించుటకు ద్వితీయోపదేశకాండము 32:5, 20లో వాడబడిన పదజాలమును పోలినదై యున్నది (మత్తయి 12:39; 16:4; అపొస్తలుల కార్యములు 2:40; ఫిలిప్పీయులకు 12:14-15 చూడు).

వచనము 18. పిల్లవాడు యేసు యొద్దకు తేబడుచుండగానే, దయ్యము వాడు మూర్ఖబోవునట్లుచేసి వానిని నేల మీద పడవేసిందని మార్కు మరియు లూకా సువార్తీకులు సూచించుచున్నారు (మార్కు 9:26; లూకా 9:42). అయితే, అంతట యేసు ఆ దయ్యమును గద్దించగా, అది వానిని వదలిపోయెను, ఆ గడియ నుండి ఆ చిన్నవాడు స్వస్థతనొందెనని మత్తయి వ్రాసిన సువార్తలోని వివరము మమూలుగా సెలవిచ్చుచున్నది. మార్కు సువార్తీకుడు మరొక విధంగా వివరించుచున్నాడు, “యేసు ఆ దయ్యమును గద్దించగానే, అది కేకవేసి వానినెంతో విలవిల లాడించి వదిలిపోయెను. అంతట వాడు చచ్చినవానివలె ఉండెను గనుక అనేకులు, వాడు చనిపోయెననిరి” (మార్కు 9:26). ఆ సమయంలో యేసు ఆ పిల్లవాని చెయ్యి పట్టుకొని, వాని లేవనెత్తి, వాని తండ్రికి అప్పగించాడు (మార్కు 9:27; లూకా 9:42). తత్ఫలితంగా “అందరు దేవుని మహాత్వమును చూచి ఆశ్చర్యపడిరి” (లూకా 9:43).

శిష్యుల వైఫల్యమునకు గల హేతువును యేసు వివరించుట (17:19-21)

¹⁹తరువాత శిష్యులు ఏకాంతముగా యేసు నొద్దకు వచ్చి-మేమెందుచేత దానిని వెళ్లగొట్టలేక పోతిమని అడిగిరి. ²⁰⁻²¹అందుకాయన-మీ అల్పవిశ్వాసము చేతనే; మీకు ఆవగింజంత విశ్వాసముండినయెడల ఈ కొండను చూచి-ఇక్కడనుండి అక్కడికి పొమ్మనగానే అది పోవును; మీకు అసాధ్యమైనది ఏదియు నుండదని నిశ్చయముగా మీతో చెప్పుచున్నానని వారితో అనెను.

వచనము 19. పిల్లవానిలో నుండి దయ్యము వెళ్లగొట్టబడిన తరువాత, శిష్యులు ఏకాంతముగా యేసు నొద్దకు వచ్చారు. ఉదంతములోని ఈ భాగము ఒక ఇంటిలో జరిగినదని మార్కు 9:28 బయలుపర్చుచున్నది. శిష్యులు, మేమెందుచేత దానిని వెళ్లగొట్టలేకపోతిమి అని ప్రభువును ప్రశ్నించారు. గ్రీకులో, “మేము” నొక్కివెప్పబడుచున్నది. స్పష్టముగా, అద్భుతజనకమైన శక్తిని వారు యేసు వలన పొందిన తరువాత, వారు దయ్యములను వెళ్లగొట్టుటలో ఎన్నడును విఫలల కాలేదు (మార్కు 6:7, 13).

వచనము 20. తన శిష్యులడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమిచ్చుచు, వారు తమ అల్పవిశ్వాసము చేతనే ఆ దయ్యమును వెళ్లగొట్టలేకపోయారని యేసు వారికి తెలియజెప్పాడు. అని వార్యస్థితిని అనుసరించుచు, యేసు వారి అల్పవిశ్వాసమునుబట్టి ఆయన వారిని గద్దించాడు (6:30; 8:26; 14:31; 16:8). వారికి ఆవగింజంత విశ్వాసముండిన

యెడల, వారు ఒక కొండనైనను కదిలించగలరని కూడ యేసు వారికి చెప్పాడు. అపగంజ గింజలన్నిటిలో అతి చిన్నదైనందునుబట్టి అందరికీ తెలిసిన సామెత రూపంలో ప్రయోగింపబడిన పదమై యుండగా (13:31, 32పై గల వ్యాఖ్యనము చూడు), కొండ దాని కొలత మరియు స్థిరత్వమునుబట్టి ప్రసిద్ధికెక్కినదై యుండినది. మరొక పర్యాయము, యేసు వారికి తెలియజెప్పిన సోదాహరణ చిత్రీకరణము అత్యల్పమైన మరియు అతిపెద్దదైన విషయమునకు వస్తువునకు మధ్య గల తారతమ్యమును పోల్చి చూపించినది (7:3, 4; 19:24; 23:24 చూడు).

యేసు తన శిష్యులకు, వాస్తవముగా కొండలను ఎలా కదిలించవచ్చునో యని ఒక పాఠము నేర్పించుచుండలేదు. యేసు గాని లేదా ఆయన శిష్యులలో ఎవరైన గాని ఎప్పుడైనను ఇటువంటి అద్భుతకరమైన సాహసకృత్యమును చేయుటకు ప్రయత్నించారను అభిప్రాయమునకు వచ్చుటకు ఏ నిదర్శనమైనను కనబడుట లేదు. ఒకడు “కొండలను పెకిలించగలడని” చెప్పుకొనుట, అధిగమించలేని అడ్డంకులను జయించుటకు వాని సామర్థ్యమెంత శక్తివంతమైనదో వ్యక్తము చేయుటకు ఒక సామాన్య విధానమై యుండినది (21:21; 1 కొరింథీయులకు 13:2). విల్యమ్ బార్క్లే ఇలా వ్రాయుచున్నాడు,

ఒక గొప్ప ఉపదేశకుడు, నిజముగా లేఖనములో గల గూఢమైన అర్థములను విశదపర్చుచు వాటిని అనువాదించగలవాడు, వాటిని వివరించుచు కఠినమైన విషయములను పరిష్కరించగలవాడు, కొండలను పెకిలించగలవాడు లేదా, వాటిని చూర్ణము కూడ చేయగలవాడని యథావిధిగా సుప్రసిద్ధుడై యుండెను. కొండలను ముక్కలు చేయుట, పెకిలించుట, చూర్ణముచేయుట మొ॥ పదములన్నీ కష్టములు తొలగింపబడుటను సూచించుటకు ప్రయోగింపబడిన క్రమప్రకారమైన పదజాలములై యుండెను. ఎవరైనాగాని ఈ పదజాలము యొక్క అర్థమును ఉన్నట్టుగాను అక్షరారముగాను తీసుకొనవచ్చునని యేసు ఎన్నడును భావించలేదు ... కాని “నీకు చాలినంత విశ్వాసమున్నట్లయితే, నమస్త కష్టములు పరిష్కరింపబడగలవు, అత్యంత కష్టమైన కార్యము సహితము సాధింపబడగలడని” ఆయన భావించాడు. మనుష్యుల జీవిత మార్గములో కొండల వలె అడ్డుపడుచుండు కష్టములను తొలగించునట్లు దేవుని యందలి వారి విశ్వాసము వారికి సామర్థ్యమును సమకూర్చు సాధనమైయున్నది.²

వాక్యమును గూర్చిన ఈ గ్రహింపునకు, మీకు అసాధ్యమైనది ఏదియు ఉండదని యేసు పలికిన అభయమిచ్చు పలుకులు తోడ్పడుచున్నవి. బహూశా, వారి బలమంతయు దేవుని వలననే కలుగునని శిష్యులు మర్చిపోయి, వారి సొంత బలముపై ఆధారపడుచుండిరి.

వచనము 21. వారి వైఫల్యమునకు గల రెండవ హేతువును గూర్చి వివరించుచు యేసు, ఈ ప్రత్యేక విధమైన దయ్యము దానితో వ్యవహరించుటకు కష్టముగానే యుండును గనుక దానిని వెళ్లగొట్టుటకు ఎంత సమయము ఉపవాస ప్రార్థనలో గడపవలసిన అవసరమున్నదని వివరించాడు దయ్యములు, విభిన్నమైన స్థాయిలలో గల బలము కలిగినవై వెర్వేరు తరగతులకు సంబంధించినవై యున్నవని ప్రయోగింపబడిన భాష సూచించుచున్నది.

21వ వచనము అనేక ప్రాచీన చేతి రాత ప్రతులలో లేనందునుబట్టి, ఈ వచనమును వాక్య భాగములో చేర్చవచ్చునో లేదోయను ప్రశ్నలు లేవదీయబడినవి. NASB

అనువాదములో ఈ వచనము చేర్చబడి యున్నది కానీ దానిని కుండలీకరణము గావించినది. నకలు చేయుచుండిన రచయితలు ఈ వచనమును, మార్కు 9:29 నుండి ఎరువుతెచ్చుకొని ఇచ్చట చొప్పించరాని బ్రూస్ ఎమ్. మెట్ట్గర్ ప్రతిపాదించాడు. ఆ వాక్యభాగములో, “ప్రార్థన వలననే గాని మరి దేనివలననైనను ఈ విధమైనది వదలిపోవుట అసాధ్యము” అని యేసు చెప్పినట్లు గ్రంథస్థం చేయబడి యున్నది. ఏదిఏమైనా, మార్కు సువార్తకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రాచీన చేతి రాత ప్రతులలో “ఉపమానము వలననే” అని చేర్చబడి యున్నది (KJV చూడు).³

**ఆసన్నమగుచుండిన ఆయన మరణము గూర్చి
యేసు చేసిన రెండవ ప్రకటన (17:22, 23)**

²²వారు గలిలయలో సంచరించుచుండగా యేసు-మనుష్య కుమారుడు మనుష్యుల చేతికి అప్పగింపబడబోవుచున్నాడు, ²³వారాయనను చంపుదురు; మూడవ దినమున ఆయన లేచునని వారితో చెప్పగా వారు బహుగా దుఃఖపడిరి.

వచనములు 22, 23. యేసు యింకా మిగిలియుండిన తన ఇహలోక జీవిత కాలములోని దినములను జననమూహములతో కంటే తన శిష్యులతోనే ఎక్కువగా గడిపాడు. ఈ కొద్ది రోజుల్లో, సమీపించుచుండిన తన మరణము గూర్చి ఆయన వారికి తరచుగా గుర్తుచేసాడు. ఈ సంఘటన గూర్చి ఆయన రెండవ పర్యాయము వారితో సుస్పష్టముగా మాటలాడుచున్న విషయమును ఈ రెండు వచనములు తెలియజెప్పుచున్నవి (16:21 పై గల వ్యాఖ్యానము చూడు).

యేసు తన శ్రమల గూర్చి ముందుగా తెలియజెప్పిన ప్రకటన ఇదివరకటి దాని కంటే ఎక్కువ ముక్తసరిగా నున్నది. యెరూషలేము, యేసు మరణించనై యుండిన స్థలము, పేర్కొనబడలేదు. ఇంకా, పెద్దలు, ప్రధాన యాజకులు, మరియు శాస్త్రులు-యేసు శ్రమలు మరియు మరణమునకు బాధ్యులైయున్నవారు-ఈ జాబితాలో చేర్చబడలేదు. ఆయన మనుష్యుల చేతికి అప్పగింపబడబోవుచున్నాడని చెప్పుట ద్వారా యేసు ఒక నూతన వివరమును వారికి తెలియజెప్పాడు. ఇప్పుడు ప్రభువు అపొస్తలుడైన ఇస్కరియోతు యూదా పేరును పేర్కొననప్పటికిని, ఆయన యూదా చేత అప్పగింపబడుట గూర్చియే మాటలాడుచుండెను.⁴ యేసు మొదట యూదుల నాయకుల చేతికి అప్పగింపబడును. ఇస్కరియోతు యూదా యేసును వారికి అప్పగించునట్లు వానితో కలసి కుట్రపన్నినవారు, వీరే (26:47, 48). ఆలయ కావలివాడు, యూదుల మహా సభ సన్నెడ్రిన్ అధీనములో (“ప్రధాన యాజకులలోని అధికారులు”; యోహాను 18:3) యేసును గెత్తేమునే తోటలో పట్టుకొని బంధించును.⁵ అవాస్తవిక తీర్పులకు, ఒకటి తరువాత మరొక తీర్పునకు యేసును ఆస్పదముచేయుచు, దుర్భాషలతో ఆయనను దూషించుచు, ఆయనను నిందించుచు (26:57-68; యోహాను 18:12-14). ఆయన సిలువవేయబడవలసినదే అంటూ కేకలు వేయుచు (27:1, 2, 19-23) ఆయనను పిలాతుకు అప్పగించినవారు, యూదులే.

ఆయన మూడవ దినమున లేచునని యేసు ప్రవచించాడు (16:21పై గల వ్యాఖ్యానము చూడు). ఆయన సిలువవేయబడిన తరువాతి మూడవ దినమున వేకువనే మృతులలో నుండి

లేపబడినప్పుడు ఇది నెరవేరినది. యేసు శుక్రవారం నాడు సిలవవేయబడి, సబ్బాతు దినము ప్రారంభము కాకమునుపే ఆయన పాతిపెట్టబడునట్లు శుక్రవారం నాటి సాయంకాలం ఆరు గంటల సమయానికి ముందే సిలవ మీది నుండి దింపబడినాడు (27:57-61; మార్కు 15:42-47; లూకా 23:50-55; యోహాను 19:31-42). యేసు దేహము సబ్బాతు దినమంతా సమాధిలో ఉండినది (27:62-66; లూకా 23:56). ఆయన ఆదివారమున ఇంకను చీకటిగా ఉన్నప్పుడు లేచాడు (28:1-7; మార్కు 16:1-8; లూకా 24:1-7; యోహాను 20:1-9).

యేసు తన మరణము గూర్చి, ముఖ్యంగా ఆయన పునరుత్థానమునకు సంబంధించిన భాగము గూర్చి ముందుగానే తెలియజేసిన విషయాన్ని అపొస్తలులు అర్థంచేసికొనలేదు (మార్కు 9:32). వారి ధ్యాస అంతా ఎంతసేపూ మనుష్యులు ఆయనను చంపుదురు అను మాటలపైనే కేంద్రీకృతమై యుండినది, గనుక తత్ఫలితంగా వారు బహుగా దుఃఖపడిరి.

పన్ను చెల్లించుట (17:24-27)

²⁴వారు కపెర్నెహూమునకు వచ్చినప్పుడు అరషెకెలు అను పన్ను వసూలు చేయువారు పేతురునొద్దకువచ్చి-మీ బోధకుడు ఈ అరషెకెలు చెల్లించడా అని యడుగగా-చెల్లించునెను. ²⁵అతడు ఇంటిలోనికి వచ్చి మాటలాడక మునుపే యేసు ఆ సంగతి యెత్తి-సీమోనా, నీకేమి తోచుచున్నది? భూరాజులు సుంకమును పన్నును ఎవరియొద్ద వసూలుచేయుదురు? కుమారుల యొద్దనా అన్యుల యొద్దనా? అని అడిగెను. ²⁶అతడు-అన్యులయొద్దనే అని చెప్పగా యేసు-ఆలాగైతే కుమారులు స్వతంత్రులే. ²⁷అయినను మనము వారికి అభ్యంతరము కలుగజేయకుండునట్లు నీవు సముద్రమునకు పోయి, గాలము వేసి మొదట పైకివచ్చు చేపను పట్టుకొని, దాని నోరు తెరచినయెడల ఒక షెకెలు దొరుకును; దానిని తీసికొని నా కొరకును నీకొరకును వారికిమ్మని అతనితో చెప్పెను.

వచనము 24. వారు ప్రయాణమై ఫిలిప్పదైన కైసరయకు చేరుకొని (16:13). ఆ తరువాత రూపాంతర కొండ యొద్దకు వచ్చిన తరువాత (17:1), యేసు తన శిష్యులతో కూడ గలిలయకు తిరిగి వచ్చి (17:22) అచ్చటి నుండి కపెర్నెహూమునకు వెళ్లారు. యేసు ప్రభువు మరణించుటకు యెరుపలేమునకు వెళ్లక మునుపు కపెర్నెహూమును-ఆయన పరిచర్య కార్యకలాపములకు కేంద్రమై యుండిన పట్టణమును-సందర్శించుట ఇది చివరిదై యుండును (19:1; 21:1 చూడు).

అరషెకెలు⁶ దేవాలయ సుంకమై యుండెను. అదిలో, అది వారు ధర్మశాస్త్ర నియమము చొప్పున అనివార్యముగా చెల్లించవలసిన సుంకమై యుండినది, తద్వారా వచ్చిన సొమ్ముతో గుడారము పనులు మరియు దాని బాగోగులు నిర్వహించబడుచున్నవి (నిర్గమకాండము 30:11-16). ఈ పన్ను ప్రతి వర్షము చెల్లించవలసి యుండినదా, లేదా? యను విషయము చర్చనీయాంశమైన ప్రశ్నగా మిగిలిపోయింది. నిత్య అభ్యాసంలో ఉండినట్లుగా, సుంకము చెల్లించుట ఒక తాత్కాలిక అలవాటై యుండినదని తెలియుచున్నది. ఏదిఏమైనా, సుంకము సొమ్ము అవసరమైన సందర్భములేర్పడినపుడెల్లా, దాని సేకరణ అమలు చేయబడింది (2 దినవృత్తాంతములు 24:6, 9; నెహెమ్యా 10:32).⁷ క్రీస్తు కాలము నాటికి, ఇరవై

సంవత్సరములు, ఆపై వయస్సులైన పురుషులందరి నుండి ఈ సుంకము ప్రతి సంవత్సరము సేకరింపబడింది.

పన్ను వసూలు చేయువారు యెరూషలేము దేవాలయ అధికారులై యుండిరి. అదారు మాసంలో, పస్కా పండుగకు కొద్ది రోజులు ముందు (నీసాను మాసంలో), వారు సుంకము పోగుచేయుటకు ఇశ్రాయేలు దేశమందంతటను పంపబడిరి. విదేశాలలో చెదరియుండిన వారి యొద్ద కూడ పన్నులు వసూలుచేయబడినవి.⁸ ఈ పన్ను వసూలుచేయుచుండిన విధానమును యూదా నాయకులు విధిగా అమలుచేయుచుండునట్లు వారిని రోమా ప్రభుత్వము అనుమతించినది. క్రీ.శ. 70లో యెరూషలేము దేవాలయము నాశనము చేయబడిన తరువాత, “అర షెకెలు” అను పేరుతో సేకరింపబడుచుండిన సుంకము రోమా పట్టణములోని వరుణదేవుని గుడి నిమిత్తము ఉపయోగింపబడవలెనని ఆ నాటి రోమా సామ్రాజ్యాధికారి ఉత్తరవులు జారీచేసాడు.⁹ ఈ విధానము యూదా ప్రజలు రోమా ప్రభుత్వం పట్ల ప్రదర్శింపవలసిన దేశభక్తికి ఒక చిహ్నమై యుండుటకు బదులుగా చివరకు అది వారు రోమా ప్రభుత్వాధికార పాలనలో నున్నారని గుర్తుచేయుచుండిన విషయముగా మారిపోయింది.

మరొక పర్యాయము, ఈ సందర్భ సన్నివేశములో పేతురు ముఖ్య పాత్ర వహించుచున్నాడు (14:28-32; 15:15; 16:16-19, 22, 23; 17:4 చూడు). మీ బోధకుడు ఈ అరషెకెలు చెల్లింపడా అని సుంకము వసూలు చేయుచుండినవారు పేతురునడిగారు. గ్రీకు భాషలోని ఈ ప్రశ్న నిర్మాణ క్రమము, వ్యతిరేకార్థక క్రియా విభక్తి ప్రత్యయము *ou* “చెల్లిస్తాడు కదా” అను ప్రత్యుత్తరము ఆశింపబడిన అర్థమును సూచించుచున్నది. యేసు పన్ను రుణపడియున్నాడని పన్ను వసూలు చేయుచుండినవారు పేతురుకు నెమ్మదిగా గుర్తు చేయుచుండిరని లియోన్ మోర్రిస్ తలచాడు.¹⁰ దీనికి తారతమ్యముగా, వారడిగిన ప్రశ్న వారు పేతురును (మరియు యేసును కూడ) పన్నుగడతో పట్టుకొనుటకు ముసుగువేయబడిన ఒక ప్రయత్నమై యుండినదని మైఖేల్ జే. విల్కిన్స్ చెప్పుచున్నాడు. ఎంతైనా, సుంకము చెల్లించుటకు చట్టరీత్యా ఎవరు బాధ్యులౌదురని యూదులు ఇదివరకు చర్చించారు.¹¹ యేసు దేవాలయము యెడల భక్తిలేని ద్రోహి యని రుజువుచేయుటకు ఈ అధికారులు ప్రయత్నము చేయుచుండి యుండవచ్చును.¹²

వచనము 25. యేసు ప్రభువు ఆలయ సుంకము చెల్లిస్తాడుకదా అని అడిగినప్పుడు, పేతురు, చెల్లించుననెను. అప్పటికే పేతురు యేసుతో కూడ ఉండిన కాలము మాడు సంవత్సరములకు పైబడింది గనుక అంతకు మునుపటి సందర్భములలో యేసు వార్షిక సుంకమును చెల్లించుట పేతురు గమనించియుండును.

పేతురు ఇంటిలోనికి ప్రవేశించినప్పుడు, అతనితో యేసే మొదట మాటలాడాడు; మాటలాడుటకు పేతురు నోరు తెరవక మునుపే యేసు అతనితో మాటలాడాడు. వెలుపల జరుగుచుండిన వారి సంభాషణను ప్రభువైన యేసు యాదృచ్ఛికంగా వినియుండునులేదా దాని గూర్చి ఆయన ఆశ్చర్యజనకమైన తెలివి కలిగియుండును (9:4; 12:25 చూడు). వారడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానంగా యేసు మరొక ప్రశ్న వేసాడు. **సీమోనా, నీకేమి తోచుచున్నది?** ఆయన చెప్పుచుండిన లేదా చెప్పదలచిన విషయమై శ్రోతలు చురుకుగా ఆలోచించునట్లు, యేసు ఇలా ప్రశ్నించు విధానాన్ని అమలు చేయుచుండెను (18:12; 21:28; 22:42).

యేసు భూరాజులు సుంకమును పన్నును ఎవరి యొద్ద వసూలుచేయుదురు? కుమారుల యొద్దనా అన్యల యొద్దనా? అంటూ తన సమాధానాన్ని కొనసాగించాడు. ఈ సాధ్యశ్యము “భూరాజుల” లేక అన్యమతాధికారులైన అధికారుల వాడుకలపై ఆధారపడి యుండినది (1 రాజులు 4:34; కీర్తనలు 2:2). వెర్వేరు విధములైన పన్నులు పేర్కొనబడినవి. “శుల్కము” ఆంగ్లములో “customs” (*telos*) వ్యాపార వస్తువులపై విధింపబడిన పన్నును సూచించుచున్నది (9:9), “తలసరి పన్ను” ఆంగ్లములో “poll-tax” (*kēnsos*) జనాభా మీద ఆధారపడియుండు కప్పము చెల్లించుటను సూచించుచున్నది (22:17). ఈ పదము *census* అను లాటిన్ పదము నుండి ఉత్పన్నమగుచున్నది.

వచనము 26. అన్యజనుల యొద్దనే అని పేతురు సమాధానమిచ్చినప్పుడు, అలాగైతే కుమారులు స్వతంత్రులే అని యేసు అతనితో చెప్పెను. పరిపాలకుని రాజ్యములో నుండు తన సొంత పౌరులు పన్ను విధింపు నుండి మినహాయంపబడిరి. యేసు, దేవుని కుమారుడై యుండెను గనుక (16:16; 17:5) మరియు దేవాలయము తన “తండ్రి ఇల్లై యుండెను” గనుక (లూకా 2:49; యోహాను 2:16; 12:6 చూడు). దేవాలయ పన్ను చెల్లించుట నుండి ఆయన మినహాయంపబడవలెను. ఎంతైనా, దేవుడు తన సొంత కుమారునికి పన్ను విధించడు కదా! సరికదా, అలాగే ఆయన కుటుంబములోనికి కుమారులుగా దత్తత చేసికొనబడినవారికి, అనగా యేసు శిష్యులకు, కూడ దేవుడు పన్ను విధింపబడుట.

వచనము 27. ఆలయ అధికారులకు అభ్యంతరము కలుగజేయుకుండునట్లు వారు పన్ను చెల్లింపవలెనని యేసు సూచించాడు. ఒక ప్రక్క వారు అనవసరంగా ప్రజలకు అభ్యంతరము కలిగించకూడదని యేసు తన శిష్యులకు బోధించుచునే (18:5-7), మరొక ప్రక్క కొన్ని పర్యాయములు యేసు-విశ్వాస సంబంధమైన విషయములలో-ఇతరులకు అభ్యంతరము కలిగించుట అవసరమై యున్నదని ఎంచాడు (13:57; 15:12-14).

ఇప్పుడు వారడుగుచుండిన పన్ను చెల్లించుటకు అవసరమై యుండిన డబ్బు ఒక అత్యంత అసాధారణమైన రీతిలో పొందబడినది. పేతురు సముద్రమునకు పోయి, గాలము వేయవలెనని యేసు అతనికి ఆదేశములిచ్చాడు. గలిలయ సముద్రములో నానా విధములైన వలలు ఉపయోగింపబడుచు చేపలు పట్టబడుచుండిన ఉదంతముల గూర్చి సువార్తలలో అనేక రిఫరెన్సులు ఉన్నప్పటికిని, గాలము వేసి చేపలు పట్టబడుట గూర్చిన రిఫరెన్సు ఇదొక్కటి మాత్రమే. గాలము వేసి తాను పట్టుకొనిన చేప నోరును తెరువవలెనని పేతురుకు తెలియజెప్పబడినది, అప్పుడతనికి దాని నోటిలో ఒక షెకెలు దొరుకును గనుక అతడు దానిని తీసికొని తన కొరకును యేసు కొరకును వారికి చెల్లింపవలెను.¹³

ఒక “షెకెలు” అక్షరాల ఒక “stater” (*statēr*) వివిధ విలువలుగల గ్రీకు నాణెము, నాలుగు డ్రాక్మల విలువకు సమానమై యుండినది.¹⁴ వారు ఇద్దరి నిమిత్తము చెల్లించుటకు అరషెకెలు (రెండు డ్రాక్మలు) చాలినది. రెండు డ్రాక్మల విలువచేసే నాణెము యేసు కాలములో అరుదుగా ముద్రింపబడుచుండినది గనుక, ఇద్దరు కలసి చెల్లించుటకు నాలుగు డాక్మల విలువచేసే నాణెము లేక *statēr* అంగీకరింపబడుటకు అనుకూలమైనదై యుండినది.¹⁵

యేసు ప్రభువు పరోక్షంగా చేసిన ఈ అద్భుతకార్యము అనేక అసమానమైన లక్షణములు కలిగియున్నది. గ్రంథస్థం చేయబడిన ఆయన అద్భుతకార్యములలో, (1) డబ్బు

ప్రస్తావించబడిన విషయము, (2) ఆయనకు ఎటువంటి వ్యక్తిగత ప్రయోజనమైన లేకుండిన సంఘటన, (3) ఒకే ఒక్క చేప గూర్చి చెప్పబడిన సంగతి, మరియు (4) పేతురు ఈ సందర్భములో అసలు ఎన్ని చేపలు పట్టాడో వంటి, ఫలితము వ్రాయబడని విషయము ఇదొక్కటే. ఫలితము వ్రాయబడనప్పటికిని, అద్భుత కార్యము మాత్రము నిశ్చయముగా జరిగింది, ఏలయనగా దాని గూర్చి సెలవిచ్చినవాడు యేసే.

ఈ అద్భుతకార్యము దేవుడు తన పిల్లలకు సమకూర్చుచుండు సమకూర్చులను నొక్కివక్కాణించుచున్నది. అంజూరపు చెట్టు ఎండిపోయిన అద్భుతము వలనే (21:19), ఈ అద్భుతము ఒక మౌలిక సత్యమునకు సంబంధించిన ఒక “సంకేతమును” సమకూర్చినది.¹⁶ ఈ సత్యమేమనగా: దేవుడు తన సొంత వారికి సమకూర్చును ఈ విషయము క్రెయిగ్ ఎస్. కీనర్ ఇలా చెప్పుచున్నాడు: “రాజ కుమారులు పన్ను చెల్లింపగలరు ఏలయనగా వారు చెల్లించుటకు అవసరమైన డబ్బును ఆ రాజే వారికిచ్చుచుండును.”¹⁷

◆◆◆◆◆ పాఠములు ◆◆◆◆◆

ఆవగింజ సూత్రములు (17:20-21)

మనము శక్తివంతమైన సంగతుల గూర్చి ఆలోచించునప్పుడు, అతి తరచుగా మనము పెద్ద పెద్ద విషయాల గూర్చి ఆలోచించుచుండుము. ఏదిఏమైనా, యేసు, తన అపొస్తలులతో చిన్న లేదా అల్పమైన విషయాలు కలిగియున్న శక్తి గూర్చి మాటలాడాడు. యేసు మాటల్లో ఆవ గింజ ఎంతో చిన్నదైనప్పటికిని, అది గొప్ప శక్తి మరియు సంభవమగు అంతర్గత సామర్థ్యము కలిగినదై యున్నది (13:31, 32; లూకా 17:6). ఒక విషయం గమనించాలి. ఏమనగా, ఈ చిన్న విత్తనము దాని లక్ష్యమును నెరవేర్చవలెనంటే, అది మొదట భూమిలో నాటబడవలెను.

యేసు 17:20, 21లో చేసిన సంక్షిప్త ప్రకటనలో, ఆవగింజ సూత్రములు మనము అనేకము గుర్తించుచున్నాము. ఈ సూత్రములను అభ్యసించుటకు విశ్వాసము ఆవశ్యకమై యున్నది (17:14-21). ఆ ఆవశ్యకతలను కొన్నింటిని పరీక్షించి చూద్దాము.

1. మనము ఎంతో చేయగలుగుటకు మనకు కొంచెమే సరిపోతుంది.
2. మంచి పంటను కోయుటకు, మనము సిద్ధపాటులో స్థిరులముగాను, నాటుటలో అభ్యాసముగలవారముగాను ఉండవలెను.
3. మనము దేవుని వాక్యమును నేర్చుకొనుచు ఇతరులకు ఉపదేశించుట ద్వారా, ప్రార్థించుట ద్వారా, ఇతరులతో సువార్తను పంచుకొనుట ద్వారా, మన తలాంతులను మరియు మనలను మనమే దేవునికి సమర్పించుకొనుట ద్వారా, అవసరములో ఉన్నవారిని ఆదుకొనుట ద్వారా, మనము ఉచితముగా పొందుచున్న దీవెనలకు కృతజ్ఞతగలవారమై యుండుట ద్వారా, మనము “ఆవ గింజలు” నాటుచుండుము.

4. మనము ఆవ గింజను నాటుట గూర్చి కేవలము ఆలోచనలు చేయుటయే కాదు గాని దాని గూర్చి మాటలాడుచుండవలెను. చెప్పట కంటే ఎక్కువగా చేతల్లో చూపించవలెను. పరిస్థితులు అనుకూలముగా ఉన్నప్పుడు వెంటనే నాటుట యుక్తము.

సూచనలు

¹చాండ్ర రోగి అను అర్థమిచ్చుచున్న ఆంగ్ల పదము “ల్యూనటికస్” (*lunaticus*) అను లాటిన్ పదము నుండి ఉత్పన్నమగుచున్నది, ఈ పదము “చంద్రుడు” అని అర్థమిచ్చు ల్యూన (*luna*) అను లాటిన్ పదముతో కూడ సంబంధము కలిగియున్నది. ²William Barclay, *The Gospel of Matthew*, vol. 2, 2d ed., The Daily Study Bible (Philadelphia: Westminster Press, 1958), 184-85. Talmud *Sanhedrin* 24a; *Baba Bathra* 3d; *Berakoth* 64a. ³Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, 2d ed. (Stuttgart: German Bible Society, 1994), 35, 85. ⁴“బిదుదల చేయు” (*paradidōmi*) అని అర్థమిచ్చు గ్రీకు పదము సువార్తలలో తరచుగా యూదా ప్రదర్శించిన విశ్వాసఘాతకము విషయములో ప్రయోగింపబడినది. ఏదిఏమైనా, ఆయన కుమారుడు శ్రమలననుభవించి మరణించునట్లు అనుమతించుటలో దేవుని సార్వభౌమమైన ఎంపిక ఎంత గంభీరమైనదై యున్నదో వ్యక్తము చేయుచున్న ఇతర సందర్భములలో సహితము ఈ పదము అగుపించుచున్నది (యెషయా 53:6, 12 [LXX]; రోమీయులకు 4:25; 8:32). ⁵యూదుల అధికారులు యేసును పట్టుకొనుటకు వెళ్లినప్పుడు వారితో రోమ ప్రభుత్వ సైనికులు కూడ ఉండిరి (యోహాను 18:3, 12). ⁶క్రీ.శ. మొదటి శతాబ్దములో, రెండు ద్రాక్షల విలువచేసే నాణెము (*didrachma*) అర షెకెలుకు సమాన విలువగలదై యుండినది. (Josephus *Antiquities* 3.8.2.) ⁷Mishnah *Shekalim* 2.4. ⁸*Ibid.*, 1.1, 3; Josephus *Antiquities* 16.2.3; 16.6.2-5; 18.9.1. ⁹Josephus *Wars* 7.6.6.; Dio Cassius *Roman History* 65.7.2; Suetonius *Lives of the Caesars: Domitian* 12.2. ¹⁰Leon Morris, *The Gospel according to Matthew*, Pillar Commentary (Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1992), 452.

¹¹మిశ్నా ప్రకారము, లేవీయులు, ఇశ్రాయేలీయులు, అన్యజనులై యుండియు యూదా మతమును స్వీకరించినవారు, మరియు స్వతంత్రులుగా చేయబడిన బానిసలు పన్ను చెల్లించవలసిన విద్యుక్తధర్మము గలవారై యుండిరి. స్త్రీలు, బానిసలు, మరియు యుక్తవయస్కులు కానివారు బాధ్యులై యుండలేదు, అట్లయినను వారు సుంకముగా చెల్లించిన డబ్బు స్వీకరింపబడినది. యాజకులు కూడ చెల్లించవలెనా వద్దా అను ప్రశ్న యింకను మిగిలే యున్నది. అన్యజనులు మరియు సమరయుల నుండి డబ్బు అంగీకరింపబడలేదు. (Mishnah *Shekalim* 1.3-5.) మృత సముద్రపు కాగితపు చుట్టల ప్రకారము, కుమ్రాన్లో నివసించుచుండిన తెగవారు ఆలయ పన్ను మాత్రమే ప్రతి సంవత్సరమునకు బదులుగా వారి జీవితములో ఒక్కమారే చెల్లించుచుండిరి. (*Ordinances on Biblical Laws*.) ¹²Michael J. Wilkins, “Matthew,” in *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary*, vol. 1, *Matthew, Mark, Luke*, ed. Clinton E. Arnold (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 2002), 110. ¹³చేప కడుపు లోపల విలువైన వస్తువులను కనుగొనుట గూర్చిన ఇతర ఉదాహరణములు కూడ-ఒక ముద్ర యుంగరము మరియు ఒక ప్రశన్నమైన వెలగల రాము-ప్రాచీన సాహిత్యములో అగుపించుచున్నవి. (Herodotus 3.41, 42; Talmud *Shabbath* 119a.) ¹⁴Josephus *Antiquities* 3.8.2. ¹⁵David Hill, *The Gospel of Matthew*, The New Century Bible Commentary (Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1972), 271-72. ¹⁶Donald A. Hagner, *Matthew 14-28*, Word Biblical Commentary, vol. 33B (Dallas: Word Books, 1995), 512 చూడు. ¹⁷Craig S. Keener, *A Commentary on the Gospel of Matthew* (Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1999), 446.